

Dr. Vassil Kirov

Industria în Europa de Sud-Est

Recomandări de politici¹

Constatările cuprinse în analizele SWOT întreprinse în țările Europei de Sud-Est (SEE) confirmă necesitatea unei politici industriale țintite și consensuale. Recomandările concrete sunt oferite în continuare:

1. Nevoia stabilirii unei politici industriale „autentice”

Context: în țările din SEE care au fost vizate în cadrul proiectului, politica industrială (IP) este cel mai adesea proiectată ca răspuns la nevoile de programare a utilizării fondurilor din partea Uniunii Europene (UE) sau în strânsă legătură cu poziția de stat membru sau obligațiile ce decurg din procesul de aderare la UE (de exemplu, în redactarea diferitelor strategii naționale), însă aceste documente rămân aproape întotdeauna la nivelul unor strategii „formale” care există doar pe hârtie, fără a avea asigurate resursele necesare sau mecanismele de care este nevoie pentru a fi implementate și pentru a le monitoriza progresul înregistrat. În același timp, unele dintre documentele strategice existente realizate de sindicate în domeniul politicilor industriale, cum ar fi strategiile de reindustrializare la nivel național sau sectorial (în cazul Bulgariei și al Croației), nu sunt luate în considerare la nivel guvernamental.

Recomandare: Administrațiile centrale din țările aflate în regiunea SEE trebuie să instituie o politică industrială la nivel național și sectorial, cu caracter consensual (reieșită în urma unor consultări reale cu partenerii sociali și alte părți interesate) și eficace (care să fie prevăzută cu resurse, responsabilități și mecanisme - incluzând participarea partenerilor sociali). Politica industrială trebuie să se alinieze cu acele instrumente europene insuficient utilizate cum ar fi Planul Juncker (planul de investiții la nivel european, adoptat în 2014.)

¹ Prezentele recomandări de politici industriale (IP) au fost redactate în cadrul proiectului „Consolidarea rolului organizațiilor sindicale din industrie în Europa de Sud-Est în stabilirea agendei politicilor industriale în lumina obiectivelor strategiei Europa 2020” (VS/2015/0238) Acestea se bazează pe analizele de tip SWOT realizate pentru șase țări din Europa de Sud-Est și pentru recomandările de IP elaborate pentru Bulgaria și România (de către Vassil Kirov), pe de o parte, și pentru Croația, Macedonia, Muntenegru și Serbia (de către Radmila Grozdanic), pe de altă parte. Primele versiuni ale acestor recomandări de IP au fost prezentate și discutate în cadrul Conferinței intermediare pentru mișcările sindicale afiliate la industriAll European Trade Union și în cadrul Conferinței reprezentanților mișcărilor sindicale prezente la aceste reuniuni sunt integrate în această versiune a documentului. Aș dori să mulțumesc tuturor sindicatelor afiliate pentru contribuțiile valoroase aduse la grupurile de lucru și în cadrul sesiunilor plenare. Versiunea finală a recomandărilor IP a fost discutată pe parcursul conferinței proiectului desfășurată la Belgrad (17-18 octombrie 2017).

2. Dialogul social reprezintă cheia către o politică industrială bine ținută

Economia tinde să aibă rezultate bune în acele țări care au sisteme de dialog social bine puse la punct, iar aceste țări tind să fie mai competitive. Aceasta reprezintă o analiză esențială întreprinsă de Comisia Europeană în urma crizei economice și financiare. Implementarea unei politici industriale durabile reprezintă o responsabilitate împărtășită de guverne în procesul de formulare a unei strategii de politică industrială autentică în consultare cu partenerii sociali. Companiile sunt cele care trebuie să răspundă la strategia industrială națională prin introducerea de noi tehnologii, crearea unor locuri de muncă de calitate și prin oferirea unor condiții de muncă sigure, precum și prin menținerea nivelului de calificare profesională a angajaților ca bază pentru creștere și responsabilitate socială. Este necesar ca strategiile de politică industrială la nivel național să sprijine și să promoveze dezvoltarea industrială pe baza unor criterii clare pentru dezvoltare durabilă, sisteme inovatoare și resurse financiare alocate inovării, integrare tehnologică industrială și măsuri active de îmbunătățire a mediului de afaceri și relații industriale adecvate. Furnizarea de informații și consultarea cu sindicatele sunt esențiale pe parcursul acestui proces.

Recomandare: Pentru a atinge o IP durabilă, este necesară îmbunătățirea sistemului de relații industriale pentru a constitui un dialog social eficace și funcțional între mediul de afaceri și sindicate, pentru protejarea standardelor sociale și de muncă, condiții decente de lucru, formarea profesională continuă, promovarea libertății de asociere și a negocierilor colective în vederea asigurării unei remunerații echitabile și a competitivității forței de muncă. O politică industrială adoptată cu sprijinul partenerilor sociali va fi asumată de către aceștia și ar putea constitui o garanție pentru includerea partenerilor sociali în procesul de implementare.

3. Trecerea la o industrie capabilă să ofere o valoare adăugată mare și sprijinirea creșterilor salariale

Context: în contextul unui nivel relativ scăzut al competitivității, în general, al unei productivități scăzute și al unor tehnologii depășite (în majoritatea întreprinderilor), industria din țările SEE se plasează într-un cerc vicios - majoritatea salariilor sunt mici, prin urmare sectoarele industriale nu pot atrage suficienți muncitori calificați (care cel mai adesea părăsesc țara respectivă). Cu toate acestea, în unele sectoare economice (de exemplu, metalurgie, industria constructoare de autovehicule, TIC, industria electrotehnică), valoarea adăugată a unei părți din producția realizată este deja ridicată și nu corespunde costurilor scăzute cu forța de muncă.

Recomandare: sprijinirea unei politici industriale menite să crească competitivitatea, productivitatea și gradul de inovare și corelarea performanței și creșterii economice cu politici orientate către creșterea veniturilor. Pe lângă acestea, este necesar ca aceste țări să nu se mai caracterizeze prin existența unor salarii scăzute iar imaginea sectoarelor lor industriale trebuie să fie îmbunătățită.

4. O mai bună conectare între specializarea inteligentă și provocările din economia reală

Context: documentele strategice existente în țările SEE se concentrează pe nevoia de dezvoltare a unor noi sectoare axate pe „înaltă tehnologie”, incluzând aici TIC, nanotehnologii, tehnologii verzi, etc. Cu toate acestea, mare parte din industria existentă este în continuare concentrată în jurul unor ramuri industriale mai tradiționale (unele dintre acestea având potențialul de a fi modernizate). Această inițiativă trebuie să fie analizată cu atenție din perspectiva competențelor și locurilor de muncă. La ora actuală, unele dintre companii se confruntă nu numai cu deficit de forță de muncă calificată, ci de forță de muncă, în general.

Recomandare: este necesară o mai bună conectare între noile segmente ale industriei și sectoarele mai tradiționale și dezvoltarea capacității de a anticipa impactul pe care îl au aceste schimbări asupra competențelor și locurilor de muncă disponibile.

5. Dezvoltarea competențelor

Context: în ciuda unei continue creșteri a proporției din populație cu un nivel ridicat de educație și a unui nivel de competențe generale în țările SEE aflat în continuă îmbunătățire, există indicii cu privire la persistența unor lacune în materie de competențe specifice. Sistemele de educație și formare profesională (EFP) se află încă într-un proces de reconstrucție, încercând să coreleze mai bine nevoile pieței muncii cu oferta de competențe. Partenerii sociali au multe de făcut, împreună cu furnizorii de formare și cu statul pentru a rezolva deficiențele înregistrate în toate stadiile procesului de învățare. Pe lângă toate acestea, industria nu este atractivă pentru tinerii lucrători și angajați.

Recomandări: este necesară sprijinirea politicilor menite să rezolve problema deficitului de competențe – incluzând dezvoltarea învățământului profesional în sistem dual, învățarea pe tot parcursul vieții și formarea profesională continuă (FPC) la nivel de companie precum și constituirea de fonduri de formare la nivel sectorial (statul ar putea sprijini dezvoltarea fondurilor la nivel sectorial pentru formare profesională continuă). Pe parcursul acestui proces, este necesară o mai bună focalizare pe fondurile naționale și din partea UE destinate formării profesionale și recalificării. Partenerii sociali la nivel sectorial ar putea fi implicați într-o mai mare măsură în proiectarea/monitorizarea instrumentelor create la nivel sectorial și la nivel de întreprindere prin intermediul mecanismelor de dialog social. Pe lângă toate acestea, administrațiile centrale trebuie să încurajeze și să sprijine tinerii în a-și urma carierele în țările din care provin, pentru a nu pierde capitalul uman al acestor țări.

6. Abordarea problemei economiei informale

Context: Țările din SEE au părți semnificative din economie care sunt organizate într-un sistem informal și beneficiază de o practică larg răspândită a muncii „la negru”, cel puțin în anumite

sectoare economice. Acest tip de economie informală reprezintă o amenințare pentru conceptul de competiție loială în afaceri și subminează fondurile de asigurări sociale și bugetul de stat, creând condițiile pentru încălcarea drepturilor sindicale și ale lucrătorilor.

Recomandări: este necesară păstrarea unei continuități a acțiunilor întreprinse în sensul limitării economiei informale. Din perspectiva forței de muncă, organismele de inspecție a muncii, fondurile de asigurări sociale și altele pot juca un rol în acest domeniu, împreună cu organizațiile sindicale. Statele trebuie să se implice într-o mai bună protecție a drepturilor lucrătorilor care ar putea fi încălcate prin practicile legate de munca „la negru”. În unele dintre țările SEE, guvernele trebuie să reconsidere presiunea fiscală și să ia măsuri care să facă mai puțin atractivă practica plății salariilor „la negru”.

7. O mai bună utilizare a fondurilor UE pentru dezvoltarea tehnologiilor, a competențelor și infrastructurii în zonele industriale și regiunile rurale

Context: Statele membre din zona SEE și țările candidate au acces la diferite fonduri oferite de UE. Statele membre au acces la fondurile structurale ale UE, inclusiv cele pentru tehnologii, creșterea competitivității, dezvoltarea resurselor umane, modernizarea infrastructurii, agricultură și dezvoltarea regiunilor rurale. Țările candidate au acces la diferite instrumente specializate ale UE. Cu toate acestea, până la acest moment, utilizarea fondurilor UE nu a fost una optimă (lipsa direcționării, un nivel scăzut de absorbție, creșterea disparităților la nivel regional).

Recomandare: O mai bună programare, direcționare, utilizare și absorbție a fondurilor UE pentru modernizare tehnologică, capital uman și infrastructură și celelalte domenii și corelarea cu obiectivele politicii industriale. Pe lângă toate acestea, administrația centrală trebuie să sprijine și să încurajeze în mai mare măsură companiile din SEE în procesul de solicitare a fondurilor UE, deoarece unele dintre întreprinderi sunt dezamăgite de povara birocratică asociată acestora. Mai mult decât atât, în anumite sectoare, precum agricultura sau industria alimentară, este necesară reorientarea politicilor și abordărilor la adresa unor sub-sectoare care să poată genera locuri de muncă și venituri durabile, precum și modernizarea facilităților de producție.

8. Dezvoltarea unui cadru de reglementare și a unei administrații incluzive și capabile să asigure sprijinul necesar

Context: Analizele SWOT identifică cadrul de reglementare problematic (inclusiv riscul de corupție) în diferite sfere legate de dezvoltarea industriei (incluzând achizițiile publice, punerea în aplicare a legislației muncii etc.) și un sistem judiciar slab. Această situație este complicată și de faptul că nu întotdeauna există o diviziune clară a responsabilităților între diferitele instituții și tipuri de administrații. Nivelul de impozitare este scăzut în unele dintre țările SEE

și crescut în altele, însă întreprinderile din aceste țări se confruntă cu o serie de alte poveri suplimentare.

Recomandări: acțiuni îndreptate spre optimizarea sistemului juridic și administrativ, trecerea la un cadru de reglementare mai transparent (inclusiv dezvoltarea e-guvernării, pentru care trebuie depuse eforturi în mod special) și punerea în aplicare a drepturilor derivate din legislația muncii și negocierile colective. Mai mult decât atât, deciziile administrațiilor centrale de la nivel național ar trebui să se conformeze cu legislația și regulamentele europene și naționale. Trebuie elaborate politici fiscale pentru produse specifice (de exemplu, un TVA scăzut pentru produsele alimentare). Procedurile de achiziții publice trebuie să includă clauze sociale (ca parte a criteriului celui mai bun raport între preț și calitatea oferită), în consultare cu sindicatele și să nu se bazeze numai pe criteriul prețului cel mai scăzut.

9. Protecția mediului și dezvoltarea industrială durabilă

Context: Companiile industriale din zona SEE au parte de dificultăți în procesul de conformare cu unele dintre standardele de mediu de la nivelul UE pentru că acestea trebuie să investească masiv, însă nu dispun întotdeauna de resursele financiare în acest sens. Pe termen lung, această situație va conduce la continuarea restructurărilor și la închideri de companii în anumite sectoare sensibile.

Recomandare: strategie pe termen lung de conformare cu legislația UE privitoare la mediu și dezvoltarea capacității de anticipare pe termen lung (de exemplu, în cazul sectorului extractiv) pentru a putea rezolva posibilul impact negativ la adresa locurilor de muncă. Fondurile UE trebuie să fie utilizate pentru a garanta respectarea standardelor de mediu ale UE de câte ori este posibil acest lucru, iar noile investiții trebuie să se conformeze cu legislația și standardele de mediu ale UE.

10. Administrarea companiilor de stat

Context: În economiile țărilor din SEE, sectorul public este încă prezent într-un număr mare de companii, chiar dacă proporția acestora variază la nivelul regiunii. Companiile de stat sunt adesea dependente de influența politică, astfel că strategiile pe termen lung pot avea de suferit de pe urma unor obiective politice pe termen scurt și de pe urma lipsei unei bune guvernări.

Recomandare: Reformarea structurilor aflate în proprietatea statului astfel încât să devină companii competitive sustenabile, în vederea creării condițiilor-cadru optime pentru ca aceste întreprinderi de stat să poată să prospere. Aceste condiții-cadru ar putea include: independența de influența politică și o strategie pe termen lung, o bună gestionare, structuri independente de organizare, respectarea pieței interne și a regulilor competiției economice.

11. Îmbunătățirea infrastructurii

Starea infrastructurii în țările din zona SEE este una problematică, chiar dacă s-au depus unele eforturi în ultimii ani în acest sens. Dezvoltarea industrială durabilă nu este posibilă fără o infrastructură energetică și de transport modernă.

Recomandare: Promovarea și sprijinirea investițiilor în infrastructură, incluzând șosele, căi ferate, surse de energie, în vederea asigurării fiabilității sectoarelor industriale și a aspectelor logistice. Diversificarea surselor energetice este esențială pentru țările SEE (rețele regionale de electricitate și gaze naturale). Dezvoltarea infrastructurii trebuie să ia în considerare obiectivele cooperării regionale și asigurarea unei mai bune conectivități între țările din zona SEE.